

In memoriam**Војин Милић**

(-)

Сјећање на професора Војина Милића

Сама друштвена стварност "присиљава" да сјећање на великог професора Војина Милића почнемо са проблемом аутономије универзитета. Социолошки снимак два непосредна посматрача се учествовањем, проф. др Загорке Голубовић и проф. др Марије Богдановић – достојанственог декана Филозофског факултета у Београду којег је смијенио актуелни режим, дат у прилозима које објављујемо у овом броју Луче, убједљиво говоре о суштини гушења аутономије универзитета.

Када је у питању суштина аутономије универзитета добро се присјетити транспарентних ставова проф. Милића о научној политици.

Основни задаци научне политике како их је дефинисао професор Милић у књизи "Социологија науке" су:

1. стварање што повољнијих услова за развој науке, особито њених дјелова којима се придаје већи значај, и
2. усмјеравање науке да доприноси остварењу усвојене замисли о друштвеном, привредном, културном и политичком развоју, организованим учествовањем у рјешавању разних друштвених проблема, нарочито оних којима се придаје стратешки значај.

Овако дефинисани задаци научне политике очигледно упућују на закључак да је она нужни дио опште политике и да је као таква укључена у општи друштвени склоп, његове основне односе, противрјечности и сукобе. Неспорно је, дакле, да је научна политика одређена друштвеним приликама, али и унутарнаучним факторима и њиховом логиком. Према томе, прилагођавање науке и конституисање научних институција мора пратити динамику унутарнаучне структуре и одржавање њеног циклуса и друштвене прилике које све више попримају међународни карактер.

Друштвене прилике обухватају карактер глобалне организације друштва, привредне, културне и политичке услове који утичу на науку.

Основна карактеристика друштвених прилика, нарочито у развијеним друштвима, јесте настајање све веће и све квалитетније разлике између друштвене сфере и сфере државног уређења.

У области друштвене сфере настају бројни центри моћи који зависе од раста независних, аполитичких организација. Ове организације су усмјерене само на једну област, њих интересује само један задатак: стварање богатства, школовање, здравствена заштита, стварање културних вриједности, наука и сл. Иако су аполитичне ове организације преузимају политичку одговорност на тај начин што кроз успјешно обављање своје функције најбоље доприносе остварењу општег добра. Да би постигле одговарајуће резултате ове организације морају бити аутономне – што се изражава кроз њихову специфичну организацију, управљање, позицију у друштву и сл.

Држава, наравно, има своју улогу у односу на ове организације у смислу стварања темељних институција, стандарда и правила према којима се рав-

нају сви јавни и приватни субјекти, али уз уважавање специфичног карактера сваке од њих.

Тако научна политика као дио опште политике која хоће да слиједи прогресивне друштвене процесе на једној страни, и да очува суштину научне дјелатности, на другој, мора развијати организацију науке на бази аутономије научних установа: аутономија универзитета као цјелине, факултета и института, те аутономија професора и студената и наравно свих других научних установа, академија наука и умјетности и др.

Да та аутономија не би представљала некакву недокучиву апстракцију, аутархичност, недјелотворност и затвореност те неодговорну друштвену позицију науке и научних установа проф. Милић указује на неопходност да научна политика мора бити заснована на егзактним показатељима.

Поуздани показатељи о стању науке, њеним резултатима и предвиђањима њеног вјероватног развоја у ближој будућности усаглашеног са потребама човјека и друштва су основ не само научне политике него и реалне оцјене одговорности науке према друштву, али и друштва према науци. Због тога је све више изражено настојање да се унаприједи статистика науке и да се унаприједи оцјењивање научне дјелатности и њених резултата помоћу одговарајуће библиометрије.

У том смислу се – пише проф. Милић – систематски ваде подаци о сваком научнику и стручњаку, њиховом социјалном поријеклу, стандарду, друштвеном статусу (регистар научних радника и стручњака) који се баве научно-истраживачким радом.

У тежњи да се освијетли садржај научног рада систематски се прикупљају подаци о појединим истраживањима и њиховом укључивању у шире програме. Овдје се посебно прате показатељи о унутарнаучним резултатима и посебно о ширим друштвеним посљедицама научног рада.

Обим и врста улагања у науку (запослено особље, новчана средства, расподјела према главним институционалним областима) и основни циљеви истраживања су такође неизоставна основа научне политике.

Посебно је изражено настојање да се научне дјелатности са својим резултатима укључе у властиту културу једног друштва и њен развој. У том смислу практична примјена науке представља ширење научног знања, идеја и приступа не само међу разним групама стручњака већ много шире у разним областима: културе рада, стварања, политике и у цијелом друштву.

Као позитиван примјер егзактног праћења науке проф. Милић истиче штампање годишњих свезака Показатељи науке у развијеним друштвима. На овај начин се обезбјеђује не само уредна статистика, него и објективна научна анализа организације науке, резултата научног рада и његових ширих друштвених посљедица. То управо чини основу научне политике у једном друштву.

Проф. Милић се залаже за валоризацију научне политике на бази "улаза" и "излаза". Поштујући свестраност као научну објективност за њега је валоризација научне политике на бази "улаза" и "излаза", тј. онога што улаже друштво у науку и што добија од науке, много сложенији и деликатнији задатак него што то изгледа на први поглед.

Овдје морамо имати у виду одређене специфичности које се нарочито изражавају у следећем:

– за развој појединих друштвених дјелатности (поготово у области науке) нијесу довољна десетљећа па ни столећа;

- процјена потреба развоја науке и образовања захвата не само егзистенцијална, него и есенцијална питања саме суштине човјековог и друштвеног бића;
- оснивање универзитета и научних институција као средишњих установа научне организације у свакој земљи спада у прворазредне задатке опште и научне политике;
- свијест о томе да је врло тешко, често немогуће, брзо утврдити праву сазнајну вриједност резултата науке, а још мање њихове разноврсне ваннаучне посљедице.

Неуважавање ових околности има за посљедицу разне једностране и сувише уске приступе у погледу валоризације научне политике. Тако имамо настојање да се процјена доприноса науке веже само за производно-технички и економски аспект или сцијентистичко убјеђење да ће наука сама по себи допринијети у рјешавању друштвених проблема, само јој треба створити повољне услове за рад.

Уважавајући све ”отежавајуће” околности, сву сложеност односа наука – друштво и обрнуто друштво – наука, ваљана валоризација научне политике по мишљењу проф. Милића мора се заснивати на цјеловитој анализи свих елемената улагања у науку и резултата научног рада и његових друштвених посљедица. Све се то мора чинити на бази егзактних научних и стручних показатеља.

Назначени концепт научне политике и њене валоризације претпоставља истински сусрет теоријске науке, научних истраживања, с једне стране, и привреде и појединих области друштвеног живота, друштвене свијести, с друге стране. При томе, универзитети и друге научне институције преузимају задатке стварања, ширења и коришћења знања и на томе заснивају своју аутономију. Јасно је, а то је потврдило и историјско искуство, да се не може рачунати на ширу примјену научних знања а да се не развијају и његују теоријске науке.

Имао је то у виду проф. Милић поклањајући изузетну пажњу теоријском утемељењу Методологије социолошких истраживања. Слушајући предавања из Методологије социолошких истраживања на трећој години, као прва генерација студената социологије, у почетку нам се није свиђао овакав професоров приступ. Били смо нестрпљиви да што прије научимо нешто из конкретних техника истраживања и да се тиме оспособимо за примјену социолошких теоријских знања. Једноставно, жеља нам је била да се што прије оспособимо за неки конкретан посао и да кроз то јасније сагледамо своју професионалну перспективу.

Испољавали смо у том погледу и одређена незадовољства, али професор Милић ништа није мијењао у свом методу рада. Након цјеловитих излагања теоријских основа социолошког метода на трећој години студија наставио је на четвртој години са излагањима о појединим техникама тј. методолошким поступцима социолошког истраживања. Тада нам је било коначно јасно колико је професор Милић био у праву, тј. било нам је јасно да ни један методолошки поступак не може имати научни карактер без ваљаног теоријског утемељења. Да не говоримо о значају теоријског утемељења научног пројекта социолошког истраживања глобалног друштва или појединих друштвених феномена.

Као студент са још троје колега учествовао сам у емпиријском истраживању нашег села, које је у Југославији реализовао амерички културни антро-

полог проф. Арон Халперн. Једно вријеме на терену дурмиторских села учествовали су у овом истраживању и професори Радомир Лукић и Војин Милић. Спавање и храна били су нам обезбијеђени код угледног домаћина Милоша Пејаковића. Проф. Милић и ја имали смо заједничку собу. Том приликом сам се још више увјерио колико професор придаје значаја теоријској аргументацији не само научног пројекта и методолошких поступака него и сваког детаља у истраживачком процесу. До касно у ноћ разговарали смо о теоријском образложењу сваког питања из интервјуа који смо водили са испитаницима. Ујутро, професор је нестрпљиво очекивао да се ја пробудим и одмах након поздрава "добро јутро, колега" настављао прецизно тамо гдје смо увече прекинули разговор. Интересантно ми је било како је професор Милић своје поступке у току реализације интервјуа са сељацима самокритички анализирао отворено указујући на то да појединим својим поступцима није нарочито допринио да се испитаник "отвори" у разговору или да је сугестивно дјеловао усмјеравајући разговор према својим теоријским знањима о проблему, а не према оном што испитаник стварно мисли. Иначе, морам овом приликом истаћи и то да су својим гостопримством, достојанством и присношћу људи дурмиторских села на нас оставили тако диван утисак да је проф. Халперн на једну шалу у вези са нашом истраживачком упорношћу која може резултирати и "открићем" рудника злата на Дурмитору реаговао: "Овдје су златни само људи."

Осјећање значаја теоријског утемељења методологије социолошких истраживања пресудно је утицао на специфично кретање проф. Милића на релацији метод – социологија науке – социологија сазнања. Ево како на то сам професор указује у Социологији сазнања: "Ипак, већ почетком тог десетљећа (прва половина 70-их – С. В.) почео сам да пратим нагло и знатно појачана и проширена истраживања социологије науке и науке о науци у многим земљама. И ако су та истраживања била често изричито одвајана од социологије сазнања, а многобројни социолози сазнања нису у њима учествовали нити на њих утицали, убрзо је постајало све очигледније да се сазнајно-социолошка тематика може и треба узети у социолошка проучавања науке. Поменута жива истраживачка делатност у социологији науке и науци о науци подстакла је да се поново, и на у извесној мери другачији начин, ухватим у коштак с неким проблемима систематске социологије сазнања."

Овом приликом треба посебно рећи да су сва главна дјела проф. Милића настала као резултат наставне дјелатности на Социолошкој катедри Филозофског факултета у Београду. Очигледно је да је професор имао велико задовољство да својим студентима првима саопшти нова сазнања и резултате својих истраживања. Посебну пажњу је поклањао оним студентима који су се "живо занимали за његов предмет и врло активно учествовали у настави". Увијек је наглашавао да је од тих студената добијао "многе корисне подстицаје". Професор Милић није никад пропуштао да се студентима усмено и у писаној форми захвали на "корисним подстицајима", а нама од прве генерације социолога (1959) па даље остаје трајна обавеза захвалности на доприносу нашег професора у утемељивању југословенске социологије и њене афирмације у свијету. Посебно морамо узимати професора Милића као "идеални тип" професора који је наставну дјелатност обављао са изузетним стручним ауторитетом и етичком одговорношћу.

Слободан Вукићевић